

Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Kansainväliset palvelut

Harjoitteluraportti
Mankiewicz Gebr. & Co.
Hampuri, Saksa 07/2010-11/2010

Maria Kymäläinen
KeTe n
1.12.2010

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	2
2. Hakeminen	2
2.1. Rahoitus	2
2.2. Kielikurssi.....	3
3. Asuminen ja käytännön asiat	3
3.1. IAESTE Hampuri	4
3.2. Asunto.....	5
4. Hampuri	5
4.1. Julkinen liikenne ja matkustaminen.....	6
4.2. Vapaa-aika	7
5. Työpaikka ja työskenteleminen	8
5.1. Työ ja työkuulttuuri	8
5.2. Kokemukset	9
6. Lopuksi	10

1. Johdanto

Vaihto-opiskelun innoittamana päätin kokeilla mahdollisuuksiani lähteä uudestaan pidemmäksi aikaa ulkomaille ja tutustua työntekoon kohdemaassa saaden myös lisää työkokemusta uudelta teollisuuden haaralta. Myös Suomen heikko työtilanne sai minut harkitsemaan kansainvälistä harjoittelua eikä kiirehtimään valmistumisen kanssa. IAESTE-ohjelman kautta pääsin harjoitteluun Saksaan, Hampuriin yritykseen Mankiewicz Gebr. & Co.. Vaihtolukukauteni vietin Münchenissä ja nyt siis pääsin vielä työskentelemään ja parantamaan kielitaitoani ihan toiselle puolelle Saksaa. Tässä raportissa käsitellään kokemuksia elämästä ja työskentelystä Hampurissa.

2. Hakeminen

Yliopiston kansainvälisten palveluiden internetsivuilta löysin tietoa IAESTE (International Association for the Exchange of Students for Technical Experience) –ohjelmasta. IAESTE järjestää 1-18 kuukauden harjoittelupaikkoja pääasiassa tekniikan opiskelijoille ympäri maailmaa. Suomen hakijoille avoinna olevat paikat ilmestyvät alkuvuodesta internettiin. Haettavana olevista kohteista voi hakea muutamaa paikkaa omassa suosikkijärjestyksessä. Itse sain valita harjoittelun keston 3-6 kuukauden väliltä. Internetistä (sekä IAESTE:n että LUT:in sivuilta) löytyvät ohjeet ovat selkeät ja tarvittaessa Suomen IAESTE:n yhteyshenkilö tai yliopiston KV-toimisto auttavat. IAESTE valitsee yhden paikkaan parhaiten sopivan hakijan, jota tarjotaan yritykselle. Yrityksen tulee vielä hyväksyä tämä hakija. Varmistus harjoittelupaikasta tuli itselleni melko myöhään, vasta toukokuun lopulla.

2.1. Rahoitus

Sain yliopistolta matka-apurahan ja sen lisäksi myös Erasmus-harjoitteluapurahaa. Itse IAESTE-harjoittelun palkka on laskelmoitu kattamaan vain elämisen kohdemaassa, joten muut avustukset olivat tarpeen. Itse sain palkkaa yritykseltä 500 € ja DAAD:lta 150 €. Näillä palkoilla ei pääse rikastumaan, koska muutenkin ulkomailla kuluu enemmän rahaa ja yllättäviä kustannuksia voi tulla vastaan (itse jouduin ostamaan

uuden tietokoneen). Harjoitteluun kannattaa kuitenkin lähteä kallisarvoisen kokemuksen vuoksi.

2.2. Kielikurssi

Itse hain samaan aikaan harjoittelupaikkaa hakiessani vuoden alussa DAAD:n stipendiä saksan kielikurssille. Tästä mahdollisuudesta olin kuullut saksanopettajaltani. Joka vuosi kahdella opiskelijalla yliopistostamme on mahdollisuus päästä kesällä kuukauden kestäväälle intensiivikurssille Saksaan. DAAD:n stipendin suuruus oli 850 € ja tämä riitti kattamaan majoituksen, kurssin, kurssikirjan ja jäi siitä jopa vähän ylikin. Hakemiseen tulee täyttää paljon papereita, mutta tämän jälkeen kaikki sujuu helposti. Kielikurssin kaupunkia ja ajankohtaa voi toivoa. Itse olin juuri ennen harjoitteluani Düsseldorfissa IIK-kielikoulussa. Ennen kurssia oli tasokoe, jonka mukaan sijoituin mielestäni juuri minulle sopivalle kurssille. Kurssi oli mielestäni hyvä. Tutustuin uusiin ihmisiin ja kaupunkiin ja opin kurssilla uusia asioita ja korkeamman tason kielioppia ja rakenteita, joita ei yliopistomme kursseilla ole juurikaan mahdollisuutta oppia. Suosittelen kaikille mahdollisille Saksaan harjoitteluun lähteville ja muillekin kielikurssimahdollisuuden hyödyntämistä. Kurseja on monella eri tasolla aloittelijasta edistyneeseen. Kurssilla ei ole varsinaisesti mitään tekemistä harjoittelun kanssa, mutta se on hyvä mahdollisuus terästä kielitaitoa ja valmistautua kommunikoimaan saksalaisten kanssa heidän äidinkielellään. Mielestäni juuri kielitaidon ansiosta pystyin integroitumaan paremmin työyhteisöön.

3. Asuminen ja käytännön asiat

Loppujen lopuksi Saksa ei poikkea kovin paljoa Suomesta. Eniten asioita hankaloittaa toimistojen vähäiset ja hankalat aukioloajat ja saksalaisten mieltymys hoitaa asiat paperein ja leimoin eikä sähköisesti. Kännykkään saa helposti hankittua prepaid-liittymän, joita myyvät useat eri yritykset. Latauskortteja voi ostaa useista kioskeista, kirjakaupoista, huoltoasemilta ja supermarketeista. Oleskelun ollessa yli kolme kuukautta tulee kirjautua kaupungin virastossa. Pankkitiliä ei tarvinnut avata, koska palkan sai IAESTE:n kautta käteisellä. Visa-kortti ei käy kaikissa liikkeissä

maksuvälineenä ja saksalaiset pitävät muutenkin käteismaksusta, joten käteistä kannattaa pitää mukanaan. Suomalaisella kortilla käteisen nostaminen maksaa hieman. Saksalaisella pankkikortilla käteisen nostaminen on ilmaista vain saman pankin automaateista, muissa tapauksissa joutuu maksamaan nostosta noin viisi euroa. Ajokortti ei käy Saksassa henkilöllisyyden todistuksena.

3.1. IAESTE Hampuri

Paikallinen IAESTE-toimikunta auttaa käytännön asioissa. Toimikunnan jäsenet ovat normaaleita opiskelijoita, jotka opiskelevat paikallisissa yliopistoissa. Valitsin hakuvaiheessa vaihtoehdon, että he hankkisivat minulle asunnon. He tulivat myös hakemaan asemalta, veivät ensimmäisenä päivänä työpaikalle ja asuntoon, hoitivat paperiasiat sekä vuokran ja palkanmaksun, auttoivat hankkimaan opiskelijahintaisen kuukausilipun julkiseen liikenteeseen ja järjestivät viikoittaisia tapaamisia ja muutakin toimintaa. Viikoittaisissa kokouksissa tutustui paikallistoimikunnan jäseniin ja muihin harjoittelijoihin. IAESTE toimikunnat järjestävät edullisia toiminnantäyteisiä viikonloppuja, jotka ovat loistava mahdollisuus tutustua uuteen kaupunkiin, tavata muita harjoittelijoita ja osallistua hauskaan ohjelmaan. IAESTE tarjoaa mahdollisuuden saada apua, tukea ja seuraa koko harjoittelun aikana. Järjestön kautta harjoitteluun lähteminen auttoi mielestäni monessa asiassa ja teki lähdöstä ja oleskelusta helppoa. IAESTE:n kautta myös sai tukea rahallisesti DAAD:in tuen kautta. DAAD:in tukirahoilla järjestettiin myös tapahtumia, jotka edistivät tutustumista Saksaan ja sen kulttuuriin ja saatiin avustusta IAESTE-viikonlopputapahtumiin matkustamisessa ja myös tukirahojen ansiosta osallistumismaksut viikonloppuihin pysyivät edullisena. Toimintojen, avun ja informaation määrä riippuu tosin hyvin paljon paikallisen IAESTE-järjestön aktiivisuudesta. Onnekseni Hampurissa sattui olemaan innokas itsekin harjoittelussa ollut paikallistoimikunnan johtaja, joka oli suureksi avuksi ja vietimme myös monia hyviä hetkiä hänen kanssaan.

3.2. Asunto

IAESTE järjesti minulle asunnon paikallisesta opiskelija-asuntolasta. Asuin kolme ensimmäistä kuukautta soluasunnossa saksalaisen tytön kanssa, jota en valitettavasti juurikaan nähnyt. Asunto oli uusi ja hyvässä kunnossa ja vuokraan kuului internetyhteys, kalusteet ja liinavaatteet. Vuokra vierailevalle opiskelijalle oli 326 euroa, joka oli jo puolet palkastani. Asunto sijaitsi liikenneyhteyksien lähellä, mutta oli melko kaukana keskustasta. Asuntolassa asui myös muita harjoittelijoita ja vaihto-opiskelijoita saksalaisten lisäksi. Talossa oli pieni kuntosali ja pesutupa. Pyykin pesemisestä piti maksaa erikseen. Viimeiseksi kahdeksi kuukaudeksi jouduin muuttamaan toiseen asuntoon, koska ensimmäisessä asuntolassa ei ollut tilaa enää kun lukukausi yliopistossa alkoi lokakuussa.

Loppuajaksi muutin toiselle puolelle kaupunkia. Yhdensuuntaiseen työmatkaan kuluva aika oli tästä asunnosta tunnin verran eli nyt asuin vieläkin kauempana keskustasta ja työpaikastani. Asuntola oli myös opiskelija-asuntosäätiön asuntola. Asuin WG:ssa (Wohngemeinschaft eli ”kommuuni” eli oikeastaan sama kuin soluasunto). Lappeenrannan opiskelija-asuntoloihin verrattuna suurimpana erona oli kanssa-asujien määrä. Jaoin huoneiston viiden muun asukkaan kanssa. Lappeenrantaan, kämppisten määrään ja asunnon tasoon verrattuna vuokra oli melko kallis 294 €/kk sisältäen peiton, tyynyn, lakanat, yleisten tilojen pinnat puhdistavan siivoojan ja 6 GB verran tiedonsiirtoa internetissä. Tämänkin rajan jälkeen internet toimi, mutta hitaasti. Keittiössä oli astioita kaikkien käytettäväksi. Yksiössä yksineloon tottunutta suomalaista voi aluksi epäilyttää kämppisten määrä, mutta kaikki tapaamani kämppikset olivat oikein mukavia ja vietimme monia mukavia aikoja yhdessä. Tällä kertaa kämppikset olivat pääasiassa saksalaisia ja oikein hauskoja, kaikki olivat harjoittelijoita, joten heihin oli helppoa tutustua. Kellarissa oli kuntosali, pesutupa ja siellä myös esitettiin viikoittain elokuvia talon asukkaille ja järjestettiin baari-iltoja.

4. Hampuri

Hampuri on noin 1,8 miljoonalla asukkaallaan Saksan toiseksi suurin kaupunki ja samalla kaupunkiosavaltio, joka sijaitsee pohjoisessa Elbe-joen varrella. Satama vallitsee Hampurin kaupunkikuvaa. Satama-alue alkaa kaupungin keskustasta ja jatkuu haarautuen kaupungin eteläosiin asti. Hampurin satama on Euroopan kolmanneksi

suurin. Hampurin rakennukset ovat uudehkoja, suuresta tulipalosta ja toisen maailmansodan jäljiltä ei ole säästynyt paljoa. Toisin kuten useissa Eurooppalaisissa kaupungeissa, Hampurissa ei ole vanhaa kaupungin osaa. Hampurin kaupunkikuvassa tyypillistä ovat kanavat, sillat, laivat ja sataman nosturit ja telakat. Mielestäni kaupungissa oli turvallista liikkua, vaikka kaduilla kohtasikin nukkuvia kodittomia, kerjäläisiä ja prostituoituja. Hampuri on monimuotoinen ja kirjava kaupunki, josta löytyy melkein mitä vaan ja varmasti tekemistä ja kokemista riittää pitkäksi aikaa.

Kuva 1. Landungsbrücken ja satamaa Hampurin keskustassa.

4.1. Julkinen liikenne ja matkustaminen

Hampurissa on kattava julkisen liikenteen verkosto. Yöllä ja viikonloppuisinkin pääsee liikkumaan. Huonoja puolia ovat kehäreitien puuttuminen, jonka vuoksi aina tulee matkustaa keskustan kautta vaikka haluaisikin pysyä kaupungin laita-alueilla. Lippu on opiskelijahintaisenakin kalliimman puoleinen. Moottoriteillä Hampurin ympärillä on päivittäin ruuhkaa, jolloin liikenne ei liiku yhtään. Julkisen liikenteen yhteydet voivat joskus olla myöhässä tai peruttu onnettomuuden tai muun ongelman vuoksi. Saksassa on hyvin normaalia kysyä apua ohikulkijoilta. Kannustan siis kysymään rohkeasti reittiä tai neuvoja julkisen liikenteen kanssa ohikulkijoilta tai kanssamatkustajilta.

Junalla matkustaminen on kallista. Osavaltion sisällä voi matkustaa edullisesti, mutta hitaasti osavaltion lipulla ja viikonloppuisin on myös saatavilla halpa lippu (Schönes

Wochenende) paikallisjuniin koko Saksassa. On olemassa monia erilaisia junayhteyksiä ja lippuja ja siten myös hintoja. Näistä tietämätön ulkomaalainen helposti ostaa kalliimman lipun. Kannattaa kysyä neuvoa paikallisilta tai joltakin maassa oleskelleelta. Ryhmälippu viidelle päiväksi koko osavaltion alueella maksaa 27 euroa. Jo kahdestaankin tämä lippu tulee halvemmaksi. Myös yksin tai pienellä porukalla matkustettaessa kannattaa kokeilla lippuautomaatin läheisyydessä kysellä onko kukaan muu menossa samaan suuntaan, jolloin kaikki pääsevät halvemmalla. On yleistä jakaa lippu tuntemattomienkin ihmisten kanssa. Yksi edullisimmista ja nopeimmista matkustuskeinoista on käyttää Mitfahrgelegenheit-kimppakyytipalvelua, joka löytyy internetistä samannimiseltä sivustolta. Suurista kaupungeista lähtee päivittäin eri kyytivaihtoehtoja moniin kohteisiin. Saksasta voi helposti matkustaa naapurimaihin ja kesällä suosittu kohde Hampurista on mennä Pohjan- tai Itämeren saarille tai rannalle lomaillemaan. Läheisissä Bremenin ja Lyybeckin kaupungeissa on Ryanairin lentokentät ja Lübeckistä pääsee pohjoismaihin myös lautalla.

4.2. Vapaa-aika

Jos haluaa vapaa-ajalleen toimintaa, niin Hampurista varmasti löytyy jokaiselle jotakin. Kaupungissa on lukuisia museoita, ostoskeskuksia, ravintoloita, kahviloita, yökerhoja ja vuosittaisia tapahtumia (esimerkiksi sataman syntymäpäivä, Cruise Days, Alster Vergnügen, Hamburger Dom, joulumarkkinat, Dockville ja Filmfestival). Joulun lähestyessä Merimieskirkko järjestää joulumarkkinat, joista löytyy paljon suomalaisia tuotteita, käsitöitä ja ruokia. Hampuri on tunnettu sataman lisäksi Reeperbahn-alueesta ja musikaaleistaan, joista vakituisesti esitetään suuren suosion saavuttanutta Disneyn Leijonakuningasta. Kaupungissa on myös monipuolisesti live-musiikkia esittäviä paikkoja, konsertteja ja teattereita. Suosittelen erityisesti vierailemaan Leijonakuningas musikaalissa, Dialogue im Dunkeln kierroksella ja Ü18 illassa leikkipaikka Rabazzissa. Risteilijä Queen Mary 2 tulee kaupunkiin muutamia kertoja vuodessa ja sen lähtöä on aina katsomassa suuri joukko ihmisiä. Hampurissa toimii kaksi jalkapallojoukkuetta St. Pauli ja HSV. Myös käsipallon ja jääkiekon seuraaminen on mahdollista. Elokuviissa käyminen (on myös alkuperäiskielellä esittäviä teattereita) ja ulkona syöminen on halvempaa kuin Suomessa. Saksassa on tapana jättää ravintolassa tippiä. Sunnuntaisin kaikki kaupat ovat pääasiassa kiinni. Hampurissa pyörii Suomen kansalaisopistoa muistuttava organisaatio, jossa on

mahdollista ottaa kursseja. Muutamat harjoittelijat kävivät iltaisin oppimassa Saksaa kansalaisopistossa. Jotkut puolestaan ottivat tunteja Goethe-instituutissa. Ulkomaalaiset opiskelijat ovat yleensä innokkaita reissaamaan niin Saksassa kuin muissa Euroopan maissakin. IAESTE-viikonlopuissa tutuiksi tulleista toisissa kaupungeissa asuvista harjoittelijoista voi saada matkaseuraa tai oppaan hänen harjoittelupaikkakunnalleen suuntautuvalle matkalle. Keskustellessani muiden harjoittelijoiden kanssa, jotkut tunsivat olonsa hieman yksinäiseksi töiden jälkeen. Tiedän että yksin kaukaisessa maassa voi olla hankalaa, joten kannattaa aktiivisesti tutustua ihmisiin ja ehdottaa tapaamisia heidän kanssaan. Jos seuraa ei löydy, töistä, harrastuksista, muiden harjoittelijoiden joukosta tai asuntolasta, kannattaa tutustua kyseisen kaupungin Erasmus vaihto-opiskelijoihin.

5. Työpaikka ja työskenteleminen

Yritys, jossa harjoittelupaikkani oli, valmistaa pinnoitteita teolliseen sarjatuotantoon. Itse työskentelin yhdessä yrityksen tutkimus- ja kehityslaboratoriosta. Harjoitteluni pääpaino oli uuden mittauslaitteen kalibrointi ja käyttöönotto.

5.1. Työ ja työkuultuuri

Hampurin toimipisteessä työntekijöitä on noin 600 ja useita nuoria koulutetaan ammattiin työn ohessa (Azubi). Viikoittainen työaikani oli 39 tuntia. Työaika oli joustava ja töihin oli hyvä saapua kello kuuden ja yhdeksän välillä. Töihin ei voinut saapua kovin myöhään, koska harjoittelijat ja koulutettavat eivät saaneet jäädä iltaisin laboratorioon ilman vakituisten työntekijöiden läsnäoloa. Yritys kustansi harjoittelijoille lounaan, joka oli oikein mukava etu. Lomapäiviä kertyi 2,5 päivää kuukaudessa, joten pystyin vähän myös matkustamaan ja lomailemaan viikonloppujen lisäksi. Aamuisin yhdeksältä oli noin 15 minuuttia kestävä aamupalatauko ja lounasta söimme yhdessä kahvihuoneessa puolen päivän aikaan noin puolen tunnin ajan. Sosiaalitiloihin kuului vain kahvihuone ja WC. Tämä lienee yleistä Hampurissa, koska julkisissa kulkuneuvoissa näki usein ihmisiä työasussa matkalla kotiinsa iltaisin. Kummallista oli myös, että tehdasalueelle ei ollut minkäänlaista porttia tai henkilöllisyyden tarkastusta ja halutessaan tavallinen kadunkulkija olisi voinut ihan hyvin saapastella tuotantotiloihin.

Laboratorion johtaja kätteli aamuisin kaikki työntekijät läpi. Maanantaisin kaikki laboratorion työntekijät (noin kymmenen) kokoontuivat palaveriin, jossa kävimme läpi edellisen viikon tärkeimmät tapahtumat ja tulevan viikon suunnitelmat. Työporukan välinen henki oli hyvä ja kokoonnuimme aina yhdessä lounaalle. Kun jollakin oli syntymäpäivä, päivänsankarille hankittiin yhdessä lahja ja hän järjesti muille juhlan kunniaksi aamupalan tai kakkua. Myös päivän sankarin työpöytä koristeltiin. Usein myös loman alkamisen kunniaksi tuotiin töihin herkkuja. Saksalaisen tavan mukaan laboratorion johtajaa teititeltiin, mutta muut sinuttelivat toisiaan. Työpaikalla oli tapana tervehtiä kaikkia vastaantulevia.

5.2. Kokemukset

Työpaikalla puhuin vain saksaa ja selittämisen, eleiden ja internetsanakirjan avulla pärjäsin hyvin. Aikaisempina kesinä Suomessa olin työskennellyt vain tuotannon ja laadunvalvonnan puolella, joten tänä vuonna sain kokea jotain erilaista. Harjoittelun aikana tutustuin päällysteiden valmistuksen eri vaiheisiin, valmistin koe-eriä päällysteitä, pohjustusainetta ja liimaa sekä tutustuin moniin mittausmenetelmiin. Huomasin kuinka tuotekehitys on sidoksissa tuotteiden valmistukseen ja asiakkaiden toiveisiin. Yllättävän paljon aikaa tutkimustyöstä kului näytteiden valmisteluun, laboratorion siisteyden ylläpitoon, raaka-aineiden ja tarvikkeiden tilaamiseen ja sähköpostien kirjoittamiseen. Jokaisella henkilöllä laboratoriossa oli omat vastuu- ja erikoisalueensa, jota he tutkivat.

Ensimmäisenä työpäivänä tutustuin laboratoriooni, tehtaaseen ja sen toimintaan sekä sain työvaatteet. Sain oman työpisteen tietokoneella vastuuhenkilöni vierestä. Lähipäivinä allekirjoitin myös työsopimuksen ja sain tietokonekoodit ja henkilökortin. Myöhemmin osallistuin kaikille uusille harjoittelijoille ja koulutettaville järjestettyyn infopäivään, tutustumisiltaan ja paloturvallisuuskoulutukseen.

Heinäkuun lopussa käyttämäni koelaitteen halli joutui remonttiin ja kokeet keskeytyivät lokakuun alkuun asti. Reilun viikon mittausten jälkeen jouduttiin tilamaan uusi osa, jonka odottelun takia kokeiden jatkaminen keskeytyi taas marraskuun loppuun asti. Tällä välin minulle keksittiin muita hommia ja pieniä suunnittelutehtäviä, autoin muita, valmistelin lisää näytteitä tulevia mittauksia varten sekä huolsin koelaitetta. Laboratoriossa työskenteli myös kaksi koulutettavaa, joten

joskus minulle ei ollut kovin paljoa tekemistä tuona aikana. Tällöin opiskelin saksankielisiä päällyste-kirjoja ja kirjoitin opiskeluuni liittyviä tehtäviä.

Harjoitteluni lopussa kaikki laboratorion tutkimusaiheen kanssa tekemisissä olevat niin Hampurista kuin ulkomailtakin kokoontuivat vuosittaiseen tapaamiseen, jossa käytiin läpi kulunutta vuotta, tulevaisuutta, haasteita ja mahdollisuuksia. Sain osallistua tähän konferenssiin ja opin tuntemaan lisää tuotteiden myyntipuolta ja markkinointia ja kuinka se toimii yhdessä tutkimus- ja kehitystyön, tuotannon ja asiakkaiden kanssa.

6. Lopuksi

Muiden IAESTE-harjoittelijoiden kanssa keskustellessani huomasin, että lyhyemmissä harjoittelujaksoissa harjoittelijalle ei välttämättä ollut paljon mitään tekemistä, erityisesti silloin kuin harjoittelukohteena oli yliopisto. Näin voi käydä myös yrityksessä. Kannattaa siis esittää kysymyksiä ja olla kiinnostunut, kysyä aktiivisesti onko jotain tekemistä ja olla kiinnostunut tutustumaan toisien työntekijöiden tehtäviin, jotta harjoittelusta olisi enemmän hyötyä itselle.

Nyt puhuin paljon enemmän saksaa kuin vaihto-oppilaslukukauteni aikana ja tutustuin myös enemmän saksalaisiin ihmisiin ja siten myös kulttuuriin. Opin käyttämään uutta sanastoa ja rakenteita sekä luottamaan omaan kielitaitooni. Kielen oppiminenkin kävi paremmin paikallisten parissa, jotka mielellään vastasivat kysymyksiin kielestä ja kulttuurista ja olivat hyvin avuliaita ja ystävällisiä. Saksassa on yleistä kysyä kadulla tietä tai neuvoja ja apua tarjotaan kysymättäkin esimerkiksi painavien laukkujen kannossa rappusissa. Opin myös tutkimus- ja kehitystyöstä ja erityisesti pinnoitteiden valmistuksesta. Oli myös mielenkiintoista tutustua saksalaiseen työkuulttuuriin. Kaikista mielenkiintoisinta oli saada kokea erilaista tyyliä johtaa ja toimia yrityksessä. Harjoittelun loppua kohden työkaverit olivat tulleet tutuiksi ja hieman kuin omaksi tukiverkokseni ja perheekseni täällä oleskellessani, koska vietin heidän kanssa suurimman osan ajastani harjoittelussa. Sain paljon uusia ystäviä, saksalaisia sekä kansainvälisiä ja vierailin monissa paikoissa Hampurissa ja Pohjois-Saksassa. Palasin takaisin monta kokemusta rikkaampana ja voin lämpimästi suositella kansainväliseen harjoitteluun lähtöä.